

Konsoliderad version

Överprövning och annan prövningsverksamhet

Genom dessa riktlinjer ger riksåklagaren vägledning för handläggningen av ärenden som rör överprövning och omprövning av åklagares beslut i brottmålsfrågor samt åklagares prövning av Polismyndighetens och andra brottsutredande myndigheters beslut i brottmålsfrågor.

Alla beslut i brottmålsfrågor kan i princip överprövas. Om beslutet fattats vid Polismyndigheten eller annan brottsutredande myndighet kan beslutet prövas av en åklagare vid en åklagarkammare. Åklagares beslut kan överprövas av en överåklagare eller vice överåklagare och dennes beslut kan slutligen överprövas av riksåklagaren. Utgångspunkten är att prövningen ska göras på samma sätt oavsett på vilken rättslig nivå prövningen sker. Som huvudregel gäller dock att överprövning endast sker i en instans.

Om det föreligger nya omständigheter som motiverar att en åklagare ändrar sitt tidigare beslut kan detta ske genom omprövning. Om det finns skäl för omprövning ska ärendet inte lämnas för överprövning.

Riktlinjernas syfte

Riktlinjerna ska tillgodose intresset av enhetlighet i tillämpningen. Ett annat syfte är att riktlinjerna ska främja att åklagarväsendets resurser används på bästa sätt. Riktlinjerna är tänkta som en samlad reglering av det aktuella området.

Riktlinjernas innehåll

Riktlinjernas disposition framgår av nedanstående *innehållsförteckning*.

I det inledande kapitlet anges ett antal definitioner av begrepp som används i riktlinjerna. I kapitlet anges också vilka utgångspunkter som ska gälla vid prövningen av ärendena. Utgångspunkterna ska vara en ledstjärna när ärendena avgörs och de utvecklas senare i riktlinjerna. I kapitlet utvecklas vidare de olika ärendetyperna; överprövning, omprövning och prövning av Polismyndighetens beslut. Vidare ges riktlinjer om när beslut kan ändras genom omprövning.

I det andra kapitlet ges riktlinjer om handläggningen av ärendena. Riktlinjerna gäller i den här delen – om inte annat uttryckligen sägs – oberoende av i vilken instans prövningen sker.

I de första avsnitten (avsnitt 2.1–2.4) beskrivs hur ärenden inleds och lämnas över till en högre instans. Ett ärende kan inledas genom att en enskild begär prövning av ett beslut eller på en överordnad åklagares eget initiativ. Utgångspunkten är bl.a. att en begäran ska vara skriftlig, tydlig och fullständig. Om det begärs överprövning av

ett beslut ska det vid åklagarkammaren normalt avgöras om beslutet ska ändras genom omprövning. Om beslutet inte ändras genom omprövning ska ärendet lämnas till en högre åklagare för överprövning. Det framgår här bl.a. vilket material som ska lämnas över och att överlämnandet ska ske skyndsamt.

I avsnitt 2.5 finns riktlinjerna för hur prövningen av ärendena ska gå till. Här anges när ärenden ska tas upp till prövning i sak och när ärenden inte ska sakprövas. Det är alltid den överordnade åklagaren som avgör om granskning ska ske varför alla ärenden om överprövning ska lämnas till en högre åklagare om inte ändring sker genom omprövning. En prövning i sak ska normalt bara ske när sökanden har klagorätt, dvs. ett berättigat intresse att få sin sak prövad. Det innebär att en begäran om prövning av andra än den misstänkte/tilltalade eller målsäganden endast bör leda till en prövning i sak om det finns särskilda skäl. I princip kan, som nämnts, alla beslut i brottmålsfrågor prövas. Därmed inte sagt att ärenden där sådana beslut ifrågasätts alltid bör prövas i sak. En sakprövning bör normalt inte ske av beslut som kan prövas i annan ordning eller inte längre är aktuella. En prövning i sak bör vidare bara ske när det är motiverat. Så är exempelvis normalt inte fallet om sökanden endast angett osakliga skäl för sin begäran. Ett ärende bör inte heller prövas i sak om en granskning framstår som omotiverad vid en samlad bedömning. Det framgår även att det normalt inte är motiverat att högre åklagare gör ytterligare en granskning när en åklagare vid en åklagarkammare redan har granskat Polismyndighetens beslut i sak. Om en sakprövning sker ska prövningen som huvudregel koncentreras till de frågor som sökanden önskar få prövade och till det som därutöver är relevant för att bedöma ärendet. Ett yttrande från handläggande åklagare bör hämtas in i den utsträckning det behövs inför att ett överprövningsärende avgörs.

Avsnitt 2.6 handlar om avgörandet av ärendet. Beslut ska motiveras och motive- ringen bör anpassas till behovet i det enskilda fallet. Om en förundersökning åter- upptas eller inleds får beslutsmotiveringen inte ge intryck av ett ställningstagande till den slutliga utgången eller uppfattas som ett direktiv för en underordnad. Här finns även bestämmelser om när åtal väcks efter överprövning.

I de avslutande avsnitten behandlas bl.a. vem som ska underrättas om beslut, var och av vem ärendet ska handläggas efter att beslut ändrats och att återrapportering ska ske rörande ärenden där beslutet har ändrats. Endast om den högre åklagaren tillåtit det får den åklagare som fattat det ändrade beslutet fortsätta handläggningen.

Läsanvisningar

I *rutor* i dokumentet ges riktlinjer i en koncentrerad form. Riktlinjerna utvecklas, med något undantag, närmare i den efterföljande texten. Rutorna är också tänkta att fungera på liknande sätt som rubriker, dvs. att de ska göra det lättare att hitta i dokumentet. Texten i rutorna ska alltså inte uppfattas som sammanfattningar i vanlig mening.

Avsikten är att man inte ska behöva ta del av riktlinjerna i sin helhet för att få svar på en viss fråga. Därför nämns ibland saker på flera ställen i riktlinjerna så att de ska kunna fungera som en ”uppslagsbok”.

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Riktlinjernas tillämpningsområde och definitioner	5
1.1.1 Riktlinjernas tillämpningsområde	5
1.1.2 Definitioner	5
1.2 Bakgrund	6
1.3 Utgångspunkter för prövningen	6
1.4 Allmänt om ärendetyperna	8
1.4.1 Överprövning	8
1.4.2 Omprövning	8
1.4.3 Prövning av Polismyndighetens beslut	9
2 Handläggningen av prövningsärenden	10
2.1 Hur ärendet inleds	10
2.2 Omprövning med anledning av en begäran om överprövning m.m.	11
2.2.1 När en begäran om överprövning kommer in till beslutsinstansen	11
2.2.2 När en begäran om prövning kommer in till prövningsinstansen	12
2.2.3 Påstående om nya brott i samband med begäran om prövning	12
2.3 Överlämnande till Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten	13
2.4 Överlämnande till riksåklagaren	14
2.5 Allmänt om handläggningen av prövningsärenden	14
2.5.1 Klagorätt	14
2.5.2 Vilka beslut kan prövas?	15
2.5.3 När en prövning i sak bör göras	16
2.5.4 Prövning i en instans	19
2.5.5 Hur en prövning i sak bör göras	19
2.5.6 Yttrande inför att ett överprövningsärende avgörs	20

2.6	<i>Avgörandet av prövningsärendet</i>	21
2.6.1	<i>Allmänt om beslut i prövningsärenden</i>	21
2.6.2	<i>Om förundersökning inleds eller återupptas efter prövning</i>	21
2.6.3	<i>Om åtal väcks efter överprövning</i>	22
2.7	<i>Underrättelse om beslut</i>	22
2.8	<i>Var och av vem ska ärendet handläggas efter att beslut ändrats?</i>	23
2.9	<i>Återrapportering från en åklagarkammare</i>	23
2.10	<i>Klagomål och anmälningar mot åklagare</i>	24

1 Inledning

1.1 Riktlinjernas tillämpningsområde och definitioner

1.1.1 Riktlinjernas tillämpningsområde

Dessa riktlinjer gäller handläggningen vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten av ärenden som rör överprövning och omprövning av åklagares beslut i brottmålsfrågor samt åklagares prövning av Polismyndighetens och andra brottsutredande myndigheters beslut i brottmålsfrågor.

1.1.2 Definitioner

I dessa riktlinjer används följande definitioner.

Prövningsärenden används som en sammanfattande benämning för ärenden som rör överprövning och omprövning av åklagares beslut i brottmålsfrågor samt åklagares prövning av Polismyndighetens beslut i brottmålsfrågor. Det framgår av riktlinjerna i vad mån de är tillämpliga på alla prövningsärenden eller endast en viss typ av prövningsärende, t.ex. överprövningsärenden. Riktlinjerna gäller inte för Polismyndighetens handläggning. Polismyndigheten är således inte bunden exempelvis av riktlinjer för en åklagare om hur en begäran om prövning som kommer in till åklagarkammaren ska hanteras.

Brottmålsfrågor används i samma betydelse som i 24 § åklagarförordningen (2004:1265). I avsnitt 2.5.2 *Vilka beslut kan prövas?* ges exempel på olika brottmålsfrågor.

Högre åklagare används som en sammanfattande beteckning för riksåklagaren samt överåklagare och vice överåklagare som enligt rättegångsbalken får överta uppgifter som ska utföras av underställda åklagare.

Överordnad åklagare används som en sammanfattande beteckning för 1) riksåklagaren i förhållande till andra åklagare och Polismyndigheten, 2) överåklagare och vice överåklagare med överprövningsrätt i förhållande till dels åklagare vid en åklagarkammare, dels Polismyndigheten samt 3) åklagare vid en åklagarkammare i förhållande till Polismyndigheten.

Med *beslutsinstans* avses det ställe där det ifrågasatta beslutet har fattats, dvs. en enhet inom Polismyndigheten eller en åklagarkammare eller Utvecklingscentrum eller överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten.

Med *prövningsinstans* avses det ställe där granskningen av ett ifrågasatt beslut ska ske.

När det i riktlinjerna talas om *åklagarkammare* avses även annan enhet på första rättsliga nivån vid Åklagarmyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten, exempelvis ekobrottskammare och riksenheter.

När det i riktlinjerna talas om *Polismyndigheten* avses även annan brottsutredande myndighet, t.ex. Tullverket eller Kustbevakningen. Riktlinjerna tillämpas alltså på

samma sätt när det gäller prövning av brottmålsbeslut av alla brottsutredande myndigheter.

1.2 Bakgrund

Som närmare framgår nedan av avsnitt 1.4 *Allmänt om ärendetyperna* innebär överprövning att en åklagares beslut i en brottmålsfråga blir granskat i materiell hänseende av en högre åklagare som vid behov kan ändra beslutet. Det framgår vidare av nämnda avsnitt att ett beslut i en brottmålsfråga av Polismyndigheten kan granskas och ändras av åklagare samt att beslutsfattare på samma rättsliga nivå genom omprövning kan ändra beslut i en brottmålsfråga om det kommer fram nya omständigheter.

Överprövningsförfarandet är inte författningsreglerat, utan har utvecklats i praxis. Tillämpningen har tidigare i huvudsak byggts på uttalanden som gjordes i 1984/85 års budgetproposition (prop. 1984/85:100, bilaga 4, s. 67 ff. och JuU 1984/85:30 s. 3 ff.) samt på de allmänna råd om handläggningen av överprövningsärenden som riksåklagaren meddelade 1985 (RÅC I:108), men som sedan den 1 januari 2000 har upphört att gälla.

Reglerna i förvaltningslagen (2017:900) om överklagande, rättelse och omprövning är enligt 3 § inte tillämpliga på Polismyndighetens och åklagares beslut i den brottsbekämpande verksamheten. Förvaltningslagens regler om serviceskyldighet (6–7 §§) gäller dock även för den brottsbekämpande verksamheten.

1.3 Utgångspunkter för prövningen

Överprövningsförfarandet fyller en viktig rättssäkerhetsfunktion. Det ger en möjlighet att rätta till felaktiga beslut, sörja för enhetlig tillämpning och säkerställa allmänhetens förtroende för åklagarverksamheten. När någon begär överprövning ska utgångspunkten vara att en granskning ska ske om det är motiverat. Beslut ska inte ändras utan skäl. Det gäller också vid tillämpningen av omprövningsinstitutet. Överprövningsinstitutet ska tillämpas så att åklagarväsendets resurser används på bästa sätt. Det ska även användas med respekt för åklagares självständighet och med utgångspunkt från hur tillämpningen lämpligen bör ske av åklagare vid en åklagarkammare. Motsvarande bör gälla vid åklagares prövning av Polismyndighetens beslut.

Överprövning är en form av rättslig tillsyn rörande ett enskilt fall. I Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2012:2) om rättslig tillsyn finns anvisningar för överprövnings- och annan tillsynsverksamhet. Av 3 § framgår att det övergripande målet för den rättsliga tillsynen ska vara att åklagarverksamheten ska präglas av hög rättslig kvalitet och därmed bl.a. säkerställa att kraven på enhetlighet i tillämpningen upprätthålls. I det allmänna rådet till bestämmelsen anges att den rättsliga tillsynen bl.a. ska syfta till att felaktiga beslut i enskilda fall kan rättas till och att allmänhetens förtroende för åklagarverksamheten säkerställs.

För prövningsverksamheten ska följande utgångspunkter gälla för prövningen. Vad utgångspunkterna innebär mer i detalj framgår nedan av avsnitt 2 *Handläggningen av prövningsärenden*.

Åklagares och Polismyndighetens beslut i en brottmålsfråga är ofta av sådan art att de inte kan prövas av domstol. Överprövning respektive prövning av Polismyndighetens beslut samt omprövning kan därför vara de enda rättsmedel som står till buds för att åstadkomma ändring av besluten. Institutet fyller därmed en viktig funktion ur rättssäkerhetssynpunkt. Som nämnts fyller överprövningsinstitutet också en viktig funktion för att säkerställa allmänhetens förtroende för åklagarverksamheten.

Det finns inte någon författningsreglerad skyldighet att inleda ett överprövningsförfarande när någon begär det. När någon begär överprövning ska dock utgångspunkten vara att en granskning ska ske om det är motiverat (se vidare avsnitt 2.5.3 *När en prövning i sak bör göras*).

Även om åklagares och Polismyndighetens beslut i brottmålsfrågor inte vinner rättskraft såsom domar och beslut av domstol förutsätter hänsynen till inblandade parter och stabiliteten i rättslivet att beslut inte ändras utan att det finns anledning till det.

Överprövningsinstitutet bör av högre åklagare tillämpas med respekt för åklagares självständighet. Det innebär bl.a. att högre åklagare inte kan ge anvisningar till en lägre åklagare om hur ett enskilt ärende ska handläggas. Överprövningsinstitutet bör vidare tillämpas med respekt för att det kan finnas fog för olika uppfattningar. Ett beslut bör således inte ändras om den bedömning som gjorts av den underordnade åklagaren är en av flera som är godtagbara. Motsvarande bör gälla vid åklagares prövning av Polismyndighetens beslut. Vid högre åklagares granskning bör prövningen ske med utgångspunkt från hur tillämpningen lämpligen bör ske av åklagare vid åklagarkamrarna utifrån bl.a. gällande styrdokument. Vid åklagares prövning av Polismyndighetens beslut bör tillämpningen ske med utgångspunkt från hur tillämpningen lämpligen bör ske vid Polismyndigheten.

Det är viktigt att överprövningsinstitutet tillämpas så att åklagarväsendets resurser används på bästa sätt. Beslut ska därför bara granskas i sak om det finns skäl för det (se vidare avsnitt 2.5.1 *Klagorätt* och 2.5.2 *Vilka beslut kan prövas?* samt 2.5.3 *När en prövning i sak bör göras*). Om en sakprövning sker ska prövningen som huvudregel koncentreras till de frågor som sökanden önskar få prövade och till det som därutöver är relevant för att bedöma prövningsärendet (se vidare avsnitt 2.5.5 *Hur en prövning i sak bör göras*). Det sagda gäller även åklagares prövning av Polismyndighetens beslut. Utgångspunkten ska vara att granskning endast sker en gång (se vidare avsnitt 2.5.4 *Prövning i en instans*).

1.4 Allmänt om ärendetyperna

1.4.1 Överprövning

Av 7 kap. 1 § rättegångsbalken framgår att allmänna åklagare är:

- riksåklagaren och vice riksåklagaren
- överåklagare och vice överåklagare
- chefsåklagare, vice chefsåklagare och kammaråklagare.

Det följer av 7 kap. 2 § rättegångsbalken att riksåklagaren är högste åklagare under regeringen och har ansvaret och ledningen för åklagarväsendet. Vidare framgår det av bestämmelsen att under riksåklagaren har överåklagare ansvaret för åklagarverksamheten inom särskilda områden.

Åklagarna är indelade i tre rättsliga nivåer: åklagarna vid åklagarkamrarna (första rättsliga nivån), överåklagarna och de vice överåklagarna vid Utvecklingscentrum respektive Ekobrottsmyndigheten (andra rättsliga nivån) och riksåklagaren (tredje rättsliga nivån). Assistentåklagare och extra åklagare får normalt utföra de uppgifter som en kammaråklagare får utföra och är således åklagare på första rättsliga nivån.

En överprövning innebär att ett beslut i en brottmålsfråga som fattats av underordnad åklagare (beslutsinstansen) granskas i sak av en högre åklagare (prövningsinstansen). Detta innebär i praktiken att beslut som fattats av åklagare på första rättsliga nivån i första hand överprövas av överåklagare eller vice överåklagare på andra rättsliga nivån och att beslut som fattats av överåklagare eller vice överåklagare på andra rättsliga nivån överprövas av riksåklagaren på tredje rättsliga nivån.

Rätten att överpröva en underställd åklagares beslut härleds ur bestämmelsen i 7 kap. 5 § rättegångsbalken där det framgår att riksåklagaren, överåklagare och vice överåklagare får överta uppgifter som ska utföras av underställd åklagare. Riksåklagaren samt överåklagare och vice överåklagare med överprövningsrätt är alltså högre åklagare i rättegångsbalkens mening (se även ovan avsnitt 1.1.2 *Definitioner*). Bestämmelsen i 7 kap. 5 § rättegångsbalken utgör grunden för högre åklagares tillsyn även i andra fall.

Ett överprövningsärende kan inledas antingen *ex officio* eller efter begäran av någon. Någon författningsreglering av överprövningsförfarandet finns inte.

Riksåklagarens beslut i brottmålsfrågor får inte överklagas enligt 24 § åklagarförordningen (2004:1265). Om nya omständigheter kommit fram kan dock beslutet omprövas.

1.4.2 Omprövning

Ett åklagarbeslut anses enligt praxis kunna omprövas av den åklagare som har fattat det ursprungliga beslutet eller av någon annan åklagare på samma rättsliga nivå. Omprövning kan ske även om en högre åklagare tidigare har granskat beslutet inom ramen för överprövning. Omprövning innebär att ett beslut i en brottmålsfråga prövas på nytt på samma rättsliga nivå när det finns anledning till det.

För att omprövning ska kunna ske krävs normalt att nya omständigheter föreligger.

En förutsättning för att ett beslut ska få omprövas är normalt att det har kommit fram nya omständigheter. Det innebär att t.ex. en målsägande, som begärt att åklagarens beslut ska ändras med hänvisning till material eller uppgifter som inte tidigare varit kända i utredningen, kan få beslutet ändrat genom möjligheten till omprövning. Exempel på nya omständigheter är att ett nytt vittne namnges, att en person som redan har hörts under förundersökningen ändrar sina uppgifter, att ett tidigare okänt läkarintyg angående skador åberopas eller att annan ny skriftlig bevisning ges in. En förnyad rättslig analys som leder till en annan ståndpunkt utgör dock inte nya omständigheter som kan utgöra skäl för omprövning. Om sådan tid förflutit att bevisningens styrka kan ha förändrats kan det föreligga nya omständigheter som ger anledning till omprövning. Beslut om pågående straffprocessuella tvångsmedel såsom anhållande kan alltid omprövas. Den som varit anhållen kan dock inte anhållas på nytt för samma brott om det inte har kommit fram några nya omständigheter.

I undantagsfall kan omprövning ske trots att det inte föreligger nya omständigheter.

Åklagare är skyldiga att verka för att beslut är materiellt riktiga. Beslut som inte vilar på laglig grund, exempelvis om åtal väckts för ett preskriberat brott, måste anses vara behäftade med ett så allvarligt fel att de kan omprövas även om nya omständigheter inte kan anses föreligga. Detsamma får anses gälla om det är uppenbart att beslutet av annan anledning är felaktigt och ett vidhållande av beslutet leder till negativa konsekvenser för en enskild. Ett exempel på detta är om den åklagare som väckt åtal förbisett någon bevisning som talar till den tilltalades förmån och det står klart att den samlade bevisningen inte är tillräcklig. I sådana fall bör åtalet läggas ned. Med hänsyn till intresset av stabilitet i rättslivet bör omprövning i nämnda fall tillämpas med viss restriktivt.

1.4.3 Prövning av Polismyndighetens beslut

Ett beslut angående en förundersökning som har fattats av Polismyndigheten kan alltid underställas åklagare för förnyad prövning. Den rättsliga grunden för en sådan prövning är åklagarens ovillkorliga rätt enligt 23 kap. rättegångsbalken att överta ledningen av en förundersökning från Polismyndigheten. Det är med andra ord inte fråga om överprövning med stöd av 7 kap. 2 och 5 §§ samma balk.

Alla åklagare kan ändra beslut i brottmålsfrågor som fattats av Polismyndigheten. I dessa fall är det alltså Polismyndigheten som är beslutsinstans. Det vanligaste är att en åklagare vid en åklagarkammare prövar dessa beslut, och alltså är prövningsinstans, sedan en målsägande klagat på Polismyndighetens beslut att inte inleda eller att lägga ned en förundersökning, se 12 § Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2005:9) om ledning av förundersökning i brottmål. Åklagare kan också på eget initiativ pröva beslut av Polismyndigheten.

2 Handläggningen av prövningsärenden

2.1 Hur ärendet inleds

Enligt 8 § Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2012:2) om rättslig tillsyn kan ett överprövningsförfarande inledas efter att någon begärt det eller, när det finns skäl för det, på den högre åklagarens eget initiativ.

Prövning bör begäras där beslutet fattats. En begäran om prövning bör normalt vara skriftlig.

Den som önskar begära prövning ska vid muntliga eller skriftliga förfrågningar uppmanas att vända sig med sin begäran till beslutsinstansen.

Sökanden ska som huvudregel vid muntliga eller skriftliga förfrågningar uppmanas att begära prövning skriftligen. Sökanden kan upplysas om att framställningen kan ges in via e-post.

Endast i undantagsfall bör en muntlig begäran om prövning godtas.

Det framgår nedan av avsnitt 2.5.3 *När en prövning i sak bör göras* att en begäran om prövning som är muntlig normalt inte bör prövas i sak.

Om sökanden önskar att göra en muntlig begäran om prövning ska han eller hon upplysas om att en sådan framställning normalt inte prövas i sak. Undantag från kravet på skriftlighet kan t.ex. göras dels om sökanden inte kan skriva p.g.a. funktionshinder eller av annat skäl, dels om en synnerligen skyndsam prövning krävs.

Det ankommer i första hand på den åklagare som fattat det beslut som begärs överprövat att ta upp en muntlig begäran om överprövning. Om ärendet har föredragits för beslutsfattaren av en annan åklagare bör en muntlig begäran om överprövning i första hand tas upp av föredraganden. Sökanden ska uppmanas att ange skälet till att han eller hon önskar begära överprövning muntligen.

Om sökanden muntligen önskar begära prövning av ett beslut av Polismyndigheten bör sökanden i första hand hänvisas till berörd enhet inom Polismyndigheten.

En begäran om prövning ska innehålla kontaktuppgifter.

Den som önskar begära prövning ska, om det inte är obehövligt, vid muntliga eller skriftliga förfrågningar uppmanas att i begäran ange sitt namn, adress eller annan kontaktuppgift som kan behövas. Om sökanden har utsett ett ombud bör det upplysas om att ombudets namn och adress eller annan kontaktuppgift bör anges i begäran.

En begäran om prövning ska vara tydlig. En begäran om prövning ska vara fullständig när den ges in.

Det framgår nedan av avsnitt 2.5.3 *När en prövning i sak bör göras* att en otydlig eller ofullständig begäran om prövning normalt inte bör prövas i sak.

Den som önskar begära prövning ska vid muntliga eller skriftliga förfrågningar uppmanas att 1) på ett tydligt sätt ange det beslut av åklagare eller Polismyndigheten som begärs prövat, 2) uppge den ändring i beslutet som önskas och 3) om möjligt lämna en mer preciserad beskrivning om varför sökanden är missnöjd med beslutet. Sökanden bör uppmanas att 4) bifoga det skriftliga material som sökanden vill åberopa. Sökanden bör också uppmanas att 5) tydligt ange om något nytt åberopas. Sökanden ska, om det inte är obehövligt, upplysas om att 6) ärendet normalt inte prövas i sak om en begäran om prövning är bristfällig.

Om det behövs ska den som önskar begära prövning upplysas om att en begäran om prövning ska vara fullständig när den ges in och att anstånd med att komplettera begäran vanligen inte medges utan att ärendet i stället inte prövas i sak.

Ombud ska normalt visa upp fullmakt.

Det framgår nedan av avsnitt 2.5.1 *Klagorätt* att ärendet normalt inte ska prövas i sak om ett ombud inte har uppvisat fullmakt när så krävs.

Vid muntliga eller skriftliga förfrågningar bör det upplysas om att den som uppträder som ombud i ett prövningsärende ska visa upp fullmakt om det inte är uppenbart obehövligt. Det är normalt uppenbart obehövligt att advokater och biträdande jurister vid en advokatbyrå ger in fullmakt.

2.2 Omprövning med anledning av en begäran om överprövning m.m.

2.2.1 När en begäran om överprövning kommer in till beslutsinstansen

När överprövning begärs ska åklagare vid beslutsinstansen ta ställning till omprövningsfrågan.

När en begäran om överprövning kommer in till beslutsinstansen ska den åklagare som har meddelat beslutet som begärs överprövat eller, om denne har förhinder, annan åklagare kontrollera och bedöma om sökanden anför nya omständigheter. Åklagarens bedömning av om nya omständigheter föreligger eller inte ska dokumenteras skriftligt.

Om nya omständigheter anförs ska åklagaren genom omprövning ta ställning till om beslutet ska ändras eller inte. Åklagarens ställningstagande i fråga om omprövning ska dokumenteras skriftligt. Vid ändring skickas en underrättelse om det nya beslutet till sökanden. En begäran om överprövning förfaller om beslutet genom omprövning ändras så som sökanden begärt. I så fall ska ärendet inte lämnas över till en högre åklagare.

En skrivelse som rubricerats som en begäran om omprövning ska normalt tolkas som också en begäran om överprövning. Endast om sökanden uttryckligen har begärt att

beslutet enbart ska omprövas och t.ex. angett att denne inte önskar överprövning ska begäran inte sändas över till en högre åklagare även om begäran om omprövning har lämnats utan bifall. Om det finns en tveksamhet om sökanden endast begär omprövning eller också påkallar överprövning om beslutet inte ändras genom omprövning ska saken i första hand kontrolleras med sökanden eller, i andra hand, ärendet lämnas över till en högre åklagare för ställningstagande.

När det är oklart om sökanden begär överprövning eller om skrivelsen rör något annat ska saken kontrolleras med sökanden om det lämpligen kan ske. Om det i ett sådant fall inte går att få klarhet om sökanden begär överprövning ska ärendet lämnas över till en högre åklagare för ställningstagande.

2.2.2 När en begäran om prövning kommer in till prövningsinstansen

En begäran om prövning som sökanden ger in direkt till prövningsinstansen ska normalt översändas till beslutsinstansen för eventuell omprövning.

Om sökanden ger in sin begäran om överprövning till prövningsinstansen ska begäran, om det inte framstår som obehövt, översändas till den beslutsinstans där det ifrågasatta beslutet fattats. Vid beslutsinstansen ska eventuell omprövning m.m. ske enligt avsnitt 2.2.1 *När en begäran om överprövning kommer in till beslutsinstansen*.

Översänds inte begäran om överprövning till beslutsinstansen avgörs det vid prövningsinstansen om handlingarna i ärendet ska rekvireras från beslutsinstansen. Handlingarna i ärendet bör endast begäras in då det behövs. Således behöver handlingarna inte hämtas in om ärendet kan avgöras utifrån begäran om överprövning och andra tillgängliga uppgifter.

En begäran om prövning av Polismyndighetens beslut som kommit in direkt till en åklagarkammare ska normalt skickas till berörd enhet inom Polismyndigheten för eventuell omprövning med en begäran om att Polismyndigheten ska översända handlingarna i ärendet för det fall Polismyndigheten inte ändrar beslutet på det sätt som sökanden har begärt.

2.2.3 Påstående om nya brott i samband med begäran om prövning

Om ett påstående om nytt brott framförs i ett prövningsärende ska ärendet i den delen normalt handläggas vid en åklagarkammare. Om Polismyndigheten kan vara förundersökningsledare för det påstådda brottet kan ärendet i stället lämnas över till berörd enhet inom Polismyndigheten.

Om det i en begäran om prövning framförs påstående om nytt brott ska ärendet i den delen normalt handläggas vid en åklagarkammare. Om begäran har kommit in till Utvecklingscentrum eller överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten finns det inte något hinder mot att den högre åklagaren prövar brottspåståendet, t.ex. om det är uppenbart att förundersökning inte ska inledas.

Det framgår av Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål (ÅFS 2005:9) när Polismyndigheten ska leda en förundersökning. Om det i en begäran om prövning framförs påstående om nytt brott

som Polismyndigheten kan vara förundersökningsledare för kan ärendet i den delen lämnas över till Polismyndigheten.

2.3 Överlämnande till Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten

Ärenden om överprövning ska lämnas över till Utvecklingscentrum. Om överprövning begärs av ett beslut fattat vid en åklagarkammare vid Ekobrottsmyndigheten eller vid en åklagarkammare vid Åklagarmyndigheten i ett ärende rörande brott som numera handläggs vid Ekobrottsmyndigheten ska ärendet istället lämnas över till överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten.

När en begäran om överprövning av beslut vid en åklagarkammare vid Åklagarmyndigheten inte tillgodoses genom ett omprövningsbeslut ska åklagarkammaren lämna över ärendet till Utvecklingscentrum. Detta gäller även om överprövning begärs av ett beslut där åklagare vid en åklagarkammare har granskat Polismyndighetens beslut.

Om överprövning begärs av ett beslut fattat vid en åklagarkammare vid Ekobrottsmyndigheten ska ärendet lämnas över till överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten. Ärendet ska också lämnas över dit om överprövning begärs av ett beslut vid en åklagarkammare vid Åklagarmyndigheten och beslutet rör ett ärende om brott som numera ska handläggas vid Ekobrottsmyndigheten.

Det material som har betydelse för prövningen ska finnas tillgängligt i det ärende där överprövningen handläggs. Ärendet ska lämnas över till Utvecklingscentrum eller till överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten.

När ärendet om överprövning lämnas över till Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten ska samtliga handlingar enligt nedanstående förteckning, finnas tillgängliga i ärendet.

1. begäran om överprövning jämte åklagarens beslut som begärs överprövat samt åklagares ställningstagande i frågan om omprövning,
2. eventuella upplysningar (se nedan),
3. samtliga diarieförda handlingar i åklagarkammarens ärende som rör frågan som ska överprövas och
4. samtliga diarieförda handlingar i Polismyndighetens ärende som rör frågan som ska överprövas och eventuellt sidomaterial och
5. annat material som har betydelse för prövningen, t.ex. uppgifter med anledning av en motanmälan som handläggs i ett annat ärende.

Inspelade förhör, filmer och andra elektroniska handlingar ska göras tillgängliga för prövningsinstansen på lämpligt sätt.

Det ovan angivna gäller även om överprövning begärs av ett beslut där åklagare vid en åklagarkammare har prövat ett beslut av Polismyndigheten.

Det ankommer på ansvarig åklagare vid åklagarkammaren att kontrollera att materialet är komplett innan ärendet lämnas över till den högre åklagaren.

Åklagarkammaren ska skyndsamt och normalt senast inom två veckor lämna över ärendet till prövningsinstansen.

En begäran om överprövning som kommer in till en åklagarkammare ska behandlas skyndsamt. Ärendet bör lämnas över till Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten senast inom två veckor från den dag då begäran inkom. Denna tidsfrist bör överskridas endast om det krävs med hänsyn till ärendets omfattning och komplexitet eller andra särskilda omständigheter. Ärendet bör lämnas över genast om sökanden framställt ett yrkande som kräver omedelbar behandling, t.ex. överprövning av ett tvångsmedelsbeslut. Sådan särskilt skyndsamt handläggning kan också vara påkallad i andra fall, t.ex. om åklagaren avstått från att överklaga en dom och det begärs överprövning av det beslutet eller om den fråga som begäran om överprövning rör inom kort kan komma att bli inaktuell. Åklagarkammaren bör vid överlämnandet till prövningsinstansen tydligt uppmärksamma att ärendet bör hanteras skyndsamt.

Om det behövs ska upplysningar kring ärendet lämnas.

Om det behövs ska den beslutande åklagaren vid åklagarkammaren lämna upplysningar kring ärendet. Det kan behövas om utredningsmaterialet är omfattande eller ärendet rör många anmälningar. Upplysningar ska också lämnas om det finns information som har betydelse för den högre åklagarens prövning men som inte framgår av det material som lämnats över till prövningsinstansen.

2.4 Överlämnande till riksåklagaren

Ärenden om överprövning, när beslut har fattats av en högre åklagare vid Utvecklingscentrum eller överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten, ska skyndsamt lämnas över till riksåklagaren tillsammans med de handlingar som är relevanta för prövningen hos riksåklagaren.

När överprövning begärs av ett beslut som har fattats av en högre åklagare vid Utvecklingscentrum eller överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten ska ärendet skyndsamt lämnas över till riksåklagaren. De handlingar i den högre åklagarens ärende som är relevanta för riksåklagarens prövning ska finnas tillgängliga i ärendet.

De handlingar som är relevanta när överprövningen rör ett beslut som redan granskats av en åklagare vid en åklagarkammare eller av en högre åklagare är begäran om överprövning, det beslut som begärs överprövat och den högre åklagarens ställningstagande i frågan om omprövning.

2.5 Allmänt om handläggningen av prövningsärenden

2.5.1 Klagorätt

En prövning i sak ska normalt bara ske när sökanden har ett berättigat intresse.

För att en begäran om prövning av Polismyndighetens beslut och överprövning av åklagarbeslut ska tas upp till prövning i sak av en överordnad åklagare ska sökanden

ha ett berättigat intresse av att få saken prövad. En prövning av om beslutet ska granskas i sak eller inte görs av den överordnade åklagaren.

Den misstänkte/tilltalade och målsäganden har ett berättigat intresse att få sin sak prövad. En begäran från misstänkte/tilltalade eller målsäganden om prövning bör således leda till en prövning i sak. Det samma gäller om begäran kommer från den misstänktes/tilltalades eller målsägandens behöriga ställföreträdare.

Begäran om prövning av andra än den misstänkte/tilltalade eller målsäganden bör leda till en prövning i sak endast om det finns särskilda skäl.

Särskilda skäl föreligger normalt när en tillsynsmyndighet begär prövning av beslut som rör den verksamhet som omfattas av tillsynsansvaret. Vidare föreligger vanligen särskilda skäl när en god man begär prövning på huvudmannens vägnar. Däremot saknas normalt särskilda skäl beträffande privaträttsliga sammanslutningar och organisationer av olika slag som inte har målsägandeställning. Normalt bör särskilda skäl inte heller anses föreligga exempelvis beträffande den som gjort brottanmälan och inte är målsägande. Särskilda skäl föreligger oftast inte om det är en enskild polis eller Polismyndigheten som begär prövningen. Således kan exempelvis en polis som utrett saken vanligen inte få en överprövning till stånd. Saken är naturligtvis annorlunda om den enskilde polisen eller Polismyndigheten har målsägandeställning. En socialnämnd vid brott mot barn bör normalt inte heller kunna initiera en prövning om det finns någon annan som kan tillvarata barnets intressen på ett adekvat sätt. En prövning bör vanligen inte kunna initieras av föräldrar till myndiga barn eller andra närstående till den som har klagorätt. Klagorätt ska normalt inte heller anses tillkomma t.ex. aktieägare eller föreningsmedlemmar när bolaget respektive föreningen utsatts för brott.

Om sökanden företräds av ombud och ombudet inte har uppvisat fullmakt när så krävs enligt avsnitt 2.1 *Hur ärendet inleds* ska ärendet normalt inte prövas i sak.

En annan sak är att någon som inte anses ha klagorätt kan rikta prövningsinstansens uppmärksamhet på ett åklagar- eller polisbeslut som bör granskas. Om den överordnade åklagaren finner skäl för det kan alltså ärendet prövas i sak även om sökanden inte har klagorätt. Som nämnts kan en högre åklagare också, om det finns skäl för det, granska ett beslut på eget initiativ och ändra det. En åklagare vid en åklagarkammare kan också på eget initiativ granska ett beslut fattat av Polismyndigheten.

Om det ifrågasatta beslutet vid en inledande prövning av om ärendet ska granskas i sak framstår som felaktigt ska en sakprövning ske. Om det finnas ett starkt allmänintresse att en granskning görs av en överordnad åklagare kan det motivera en sakprövning. Det kan också finnas skäl för en prövning i sak om ärendet lämpar sig för vägledande uttalanden av en högre åklagare.

Det följer nedan av avsnitt 2.5.3 *När en prövning i sak bör göras* att en prövning i sak alltid bör ske om det är lämpligt.

2.5.2 Vilka beslut kan prövas?

I princip kan alla beslut i brottmålsfrågor prövas.

I princip kan alla beslut i brottmålsfrågor bli föremål för prövning av Polismyndighetens beslut och överprövning. Det krävs inte att beslutet har kommit till uttryck i en formell beslutshandling för att det ska kunna prövas. Vanligast är att beslut om att inte inleda förundersökning, lägga ned en förundersökning eller inte väcka åtal prövas. Överprövning kan även ske av andra beslut, t.ex. beslut om åtalsunderlåtelse, anhållande, kontaktförbud eller fråga om överklagande av en dom. Därmed inte sagt att ärenden där sådana beslut ifrågasätts alltid bör prövas i sak. Beslut om att utfärda strafföreläggande kan överprövas om det sker innan föreläggandet har godkänts. Beslut om åtal och utformningen av ansökan om stämning kan också överprövas. Även beslut som rör hur en förundersökning ska bedrivas kan bli föremål för prövning. Exempel på sådana beslut är vilka vittnen som ska höras under en pågående förundersökning och vilka andra utredningsåtgärder som ska vidtas liksom när i tiden utredningsåtgärder ska vidtas och i vilken ordning utredningsåtgärder ska genomföras. Beslut om att avstå från att använda straffprocessuella tvångsmedel kan också prövas. Andra exempel på beslut i brottmålsfrågor som kan bli föremål för överprövning är beslut om tillträdesförbud och beslut om förstörande enligt lagen (2011:111) om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser samt åklagares ställningstagande om att inte föra en målsägandes skadeståndstalan liksom om frågor rörande näringsförbud.

Ett annat exempel på beslut under förundersökningen som kan prövas är om en misstänkt under en pågående förundersökning kan få ta del av uppgifter ur utredningen enligt 23 kap. 18 § andra stycket rättegångsbalken. Däremot kan beslut i sekretessfrågor inte bli föremål för prövning. I stället framgår det av 6 kap. 7 och 8 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att en enskild kan överklaga vissa där angivna beslut till kammarrätten.

2.5.3 När en prövning i sak bör göras

Ärenden där preskriptionsfrågor är aktuella bör prövas i sak.

Inom straffprocessrätten anses åtalspreskription inte vara ett processhinder som leder till att åtalet avvisas. Samma hållning bör intas vid en prövning av Polismyndighetens beslut och överprövning. Det innebär att den överordnade åklagaren bör pröva ärendet i sak om åtalspreskription kan ha inträtt. Således bör den överordnade åklagaren inte avstå från en sakprövning med hänvisning till preskription. När den överordnade åklagaren prövar ärendet bör dock prövningen så långt som möjligt koncentreras till preskriptionsfrågan.

En granskning i sak bör normalt inte ske av beslut som kan prövas i annan ordning eller inte längre är aktuella.

För vissa beslut är den sökandes intresse av att få en prövning till stånd inte lika starkt som beträffande andra. Det är den överordnade åklagaren som avgör om en prövning ska ske. När följande beslut ifrågasätts bör ärendet normalt inte tas upp till prövning i sak:

- a) Beslut som ska prövas av domstol, t.ex. åtalsbeslut.
- b) Beslut som omedelbart kan överklagas till domstol, t.ex. beslut om beslag, beslut om kontaktförbud och beslut att inte tillmötesgå den misstänktes begäran om utredning i visst hänseende efter att förundersökningen har slutförts.
- c) Beslut som inte längre är aktuella eller som är överspelade av olika skäl. Det kan t.ex. handla om beslut som avser tvångsmedel som upphört att gälla.

När det gäller åtalsbeslut där en särskild åtalsprövningsregel är tillämplig bör dock ärendet granskas i sak i den utsträckning som behövs för att kunna ta ställning till om åtalsprövningsregeln har tillämpats på ett korrekt sätt.

Om det finns särskilda skäl bör ärendet prövas i sak även om det rör ett beslut som normalt inte bör sakprövas.

Om det finns särskilda skäl bör ärendet prövas i sak även om det rör ett beslut som normalt inte bör sakprövas enligt vad som sagts ovan i detta avsnitt. Om det ifrågasatta beslutet vid en inledande prövning av om ärendet ska granskas i sak framstår som felaktigt ska en sakprövning ske. Det kan också finnas ett starkt allmänintresse att en granskning görs av en överordnad åklagare vilket motiverar en sakprövning. Särskilda skäl kan också föreligga om ärendet lämpar sig för vägledande uttalanden av en högre åklagare.

En prövning i sak bör bara ske när det är motiverat.

Det finns inte någon skyldighet för högre åklagare att inleda ett överprövningsförfarande enbart på den grunden att någon begärt det. En åklagare är inte heller skyldig att på begäran alltid granska ett beslut av Polismyndigheten. En sakprövning är vanligen inte motiverad om sökanden inte är klagoberättigad, se avsnitt 2.5.1 *Klagorätt*. Som framgår ovan är inte heller en prövning i sak normalt motiverad rörande alla beslut.

Om en prövning begärs av någon som är klagoberättigad och begäran rör ett beslut som normalt ska prövas är utgångspunkten att ärendet ska granskas i sak. Även i dessa fall bör dock en sakprövning endast ske då det är motiverat. En sakprövning är alltid motiverad om det ifrågasatta beslutet vid en inledande prövning av om ärendet ska granskas i sak framstår som felaktigt.

Det framgår nedan av avsnitt 2.5.4 *Prövning i en instans* att det normalt inte är motiverat att högre åklagare gör ytterligare en granskning när ärendet redan har granskats i sak av en underställd åklagare.

Det är normalt inte heller motiverat att pröva ett ärende i sak om begäran om prövning gjorts muntligen.

När det är oklart vilket ärende som begäran om prövning rör bör en sakprövning inte ske. I sådant fall bör sökanden alltså inte föreläggas att förtydliga sin begäran. Om ett beslut att inte pröva ärendet i sak får till följd att sökanden återkommer med en tydligare begäran om prövning får frågan tas upp till ny bedömning.

Om det framgår av begäran om prövning att sökanden avser att komplettera framställningen har begäran inte varit fullständig när den gavs in. Ärendet bör då normalt inte prövas i sak.

Om ett ärende som huvudregel bör granskas men sökanden endast angett osakliga skäl för sin begäran är det normalt inte motiverat att göra en sakprövning.

Ett ärende bör inte prövas i sak om en granskning framstår som omotiverad vid en samlad bedömning.

Om det efter en samlad bedömning framstår som omotiverat att göra en granskning bör ett ärende inte prövas i sak. Vid denna samlade bedömning har flera omständigheter betydelse och en avvägning ska göras mellan olika intressen. Vid prövningen bör det aktuella brottets svårhet beaktas, liksom allmänna eller enskilda intressen. Ju allvarligare brottet är desto starkare är intresset av en granskning i sak. Vidare bör hänsyn tas till brottslighetens karaktär, t.ex. om brottsligheten har samband med grannlagsrättsliga förhållanden eller oenighet kring ett arv eller en skilsmässa eller har sitt ursprung i komplicerade civilrättsliga förhållanden rörande exempelvis en affärsrörelse. I bl.a. sådana fall kan intresset av en prövning i sak vara mindre än i andra fall. Andra omständigheter att beakta vid bedömningen är hur lång tid som förflutit sedan det påstådda brottet begicks och hur länge sedan det ifrågasatta beslutet fattades. Intresset av en sakprövning är generellt sett lägre ju äldre brottet eller beslutet är. Hänsyn bör också tas till vilka resurser som krävs för en prövning i sak. Således bör även ärendets omfattning och komplexitet beaktas. Ett skäl att avstå från en prövning i sak kan vara att begäran om överprövning förefaller göras för att försvåra en pågående domstolsprocess eller försena handläggningen av ett pågående ärende.

När beslut fattats av Polismyndigheten ska restriktivitet gälla med att inte granska ärendet i sak med hänvisning till att sökanden endast angett osakliga skäl eller att en granskning framstår som omotiverad vid en samlad bedömning.

Beslut som har fattats av Polismyndigheten har inte varit föremål för prövning av en åklagare. Med anledning av detta ska restriktivitet gälla med att inte granska beslut av Polismyndigheten i sak med hänvisning till att sökanden endast angett osakliga skäl eller att en granskning framstår som omotiverad vid en samlad bedömning (se vidare ovan i detta avsnitt).

Även när prövning i sak normalt inte bör ske bör den överordnade åklagaren alltid överväga att göra en sakprövning på eget initiativ.

Även om sökanden saknar klagorätt, ärendet med tanke på den typ av beslut som det är fråga om som huvudregel inte bör granskas eller ärendet av annat skäl normalt inte bör bli föremål för en sakprövning, kan en överordnad åklagare ändå alltid göra

en prövning i sak på eget initiativ. Den möjligheten bör alltid övervägas. Ett skäl för att göra en sakprövning på eget initiativ är om det redan efter den genomgång som inledningsvis ska göras för att avgöra frågan om ärendet ska sakprövas kan konstateras att det ifrågasatta beslutet är korrekt. Om sökanden saknar klagorätt och det finns någon annan som är klagoberättigad talar det mot att den överordnade åklagaren gör en prövning i sak på eget initiativ.

Om ett ärende inte prövas i sak bör beslutet vara att ärendet inte tas upp till granskning.

Om ett ärende inte prövas i sak bör beslutet vara att ärendet inte tas upp till granskning. Ett sådant beslut kan, som nämnts, granskas av en högre åklagare. Den högre åklagarens granskning bör i första hand inriktas på frågan om det var rätt att inte pröva ärendet i sak.

2.5.4 Prövning i en instans

En åklagares beslut bör normalt endast granskas överprövningsvis en gång.

Sedan länge gäller att granskning i sak av en åklagares beslut i princip är begränsad till närmast högre rättsliga nivå. Överprövning ska alltså i princip endast ske i en instans. Riksåklagaren granskar således som regel inte ifrågasatta beslut om en högre åklagare på andra rättsliga nivå redan granskat beslutet i sak. Det finns dock inte något formellt hinder mot detta. Det står således riksåklagaren fritt att, om riksåklagaren finner skäl till det, ta upp ett beslut av högre åklagare i ett överprövningsärende till prövning i sak eller direkt granska beslut av en åklagare vid en åklagarkammare.

Beslut av Polismyndigheten bör normalt endast granskas i sak av åklagare vid en åklagarkammare. Ärendet bör således som regel inte granskas ytterligare en gång av en högre åklagare.

I linje med vad som gäller för överprövningsförfarandet bör ärenden där Polismyndigheten beslutat i en brottmålsfråga endast granskas i sak en gång. Högre åklagare ska således normalt inte göra ytterligare en granskning överprövningsvis när åklagare vid en åklagarkammare redan har granskat ärendet i sak.

2.5.5 Hur en prövning i sak bör göras

Om en sakprövning sker ska prövningen som huvudregel koncentreras till de frågor som sökanden önskar få prövade och till det som därutöver är relevant för att bedöma prövningsärendet.

Om en sakprövning sker ska prövningen som huvudregel koncentreras till de frågor som sökanden önskar få prövade och till det som därutöver är relevant för att bedöma prövningsärendet. Granskningen bör inte vara mer ingående än vad som krävs för att avgöra ärendet. Det innebär bl.a. att om sökanden ifrågasatt den bevisvärdering som gjorts vid beslutsinstansen, men det exempelvis kan konstateras att preskription har inträtt eller att ett avskrivningsbeslut nu i vart fall bör stå fast p.g.a. reglerna om förundersökningsbegränsning, så bör prövningen inskränkas till den frågan. I sådana fall konstaterar alltså den överordnade åklagaren att beslutet i vart fall inte ska ändras

p.g.a. exempelvis preskription. Det är inte samma sak som när den överordnade åklagaren granskar en beslutsmotivering och ändrar den.

Om den som begär prövning inte lämnar någon motivering till varför han eller hon begär prövning kan det tala för att en något mer summarisk granskning ska göras. Prövningen ska dock göras utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet.

2.5.6 Yttrande inför att ett överprövningsärende avgörs

Yttrande bör hämtas in i den utsträckning det behövs inför att ett överprövningsärende avgörs.

Högre åklagare kan inför avgörandet av ett överprövningsärende hämta in yttrande från den åklagare som fattat det ifrågasatta beslutet. Den åklagaren kan uppmanas att yttra sig över begäran om överprövning och/eller närmare utveckla grunderna för sitt beslut eller ställningstagandet i en viss fråga. I normalfallet är det tillräckligt att den högre åklagaren hämtar in yttrande från den åklagare som fattat det ifrågasatta beslutet. Undantagsvis kan det finnas skäl för den högre åklagaren att hämta in synpunkter från en områdeschef eller en chef vid åklagarkammaren. Så kan exempelvis vara fallet om åklagarområdets praxis i viss fråga behöver belysas eller om åklagaren rådfrågat chefen inför beslutet.

Normalt bör högre åklagare inte ändra ett beslut utan att den åklagaren som fattat det ifrågasatta beslutet har fått tillfälle att yttra sig. På så sätt kan den åklagare som fattat det ifrågasatta beslutet komma till tals i ärendet och det kan säkerställas att den högre åklagaren har tillgång till det fullständiga beslutsunderlaget.

Den högre åklagaren avgör om yttrandet ska vara skriftligt eller muntligt. Ett önskemål från den som ska yttra sig om att få göra detta skriftligen i stället för muntligen bör tillgodoses om inte starka skäl talar för annat.

Åklagare kan inte kräva att Polismyndigheten yttrar sig inför avgörandet av ett ärende om prövning av Polismyndighetens beslut. Det finns dock inte något hinder mot att Polismyndigheten ges möjlighet att yttra sig. Det följer av avsnitt 2.2.2 *När en begäran om prövning kommer in till prövningsinstansen* att en begäran om prövning som sökanden ger in direkt till åklagare normalt ska översändas till Polismyndigheten för eventuell omprövning. Upplysningar, exempelvis om vilket beslutsunderlag som funnits vid Polismyndighetens prövning, kan också hämtas in.

2.6 Avgörandet av prövningsärendet

2.6.1 Allmänt om beslut i prövningsärenden

Beslut i prövningsärenden ska motiveras. Motiveringen bör anpassas till behovet i det enskilda fallet.

Prövningsärenden avgörs genom beslut. Beslutet i överprövningsärenden kan fattas efter föredragning.

Beslut i prövningsärenden ska motiveras. Skälen till beslutet bör anpassas till behovet i det enskilda fallet. I många fall är en kortfattad beslutsmotivering tillräcklig, t.ex. att den överordnade åklagaren delar beslutsinstansens bedömning eller att beslutsinstansen har haft fog för sitt beslut. Det kan i vissa fall finnas anledning att ge en fylligare beslutsmotivering, exempelvis när beslutet i överprövningsärendet kan vara till ledning för underordnade åklagare eller det finns ett starkt allmänintresse att den överordnade åklagaren närmare förklarar sitt ställningstagande.

2.6.2 Om förundersökning inleds eller återupptas efter prövning

Om en högre åklagare vid överprövning beslutar att inleda eller återuppta en förundersökning ska ärendet normalt lämnas över till en åklagarkammare. Om en åklagare ändrar ett beslut av Polismyndigheten och i stället beslutar att inleda eller återuppta en förundersökning kan ledningen av förundersökningen lämnas över till Polismyndigheten.

Om en högre åklagare ändrar den underställda åklagarens beslut och i stället beslutar att förundersökning ska inledas eller återupptas ska den fortsatta handläggningen av ärendet normalt lämnas över till berörd åklagarkammare.

Åklagare som, med ändring av Polismyndighetens beslut, bestämmer att förundersökning ska inledas eller återupptas ska med tillämpning av Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål (ÅFS 2005:9) besluta om polismyndigheten eller åklagare ska leda förundersökningen. Se även Riksåklagarens riktlinjer Åklagarprövningen av slutdelgivna polisleda förundersökningar (RåR 2010:1).

Den överordnade åklagaren är oförhindrad att redovisa sin uppfattning om vilka brister i förundersökningen som föranleder ändring av beslutet. Beslutsmotiveringen får inte ge intryck av att den överordnade åklagaren tagit ställning till den slutliga utgången av ärendet. Den överordnade åklagarens beslut får inte heller uppfattas som ett direktiv för den underordnade åklagaren eller, i förekommande fall, Polismyndigheten, rörande vilka förundersökningsåtgärder som ska vidtas eller vilket beslut som ska fattas efter att ärendet har kompletterats.

I speciella fall bör en högre åklagare leda förundersökningen efter att överprövningsvis ha beslutat om att inleda eller återuppta en förundersökning.

Om en högre åklagare anser att en förundersökning efter ändring av det granskade beslutet ska bedrivas efter vissa närmare angivna riktlinjer eller att specifika utredningsåtgärder ska vidtas, bör denne själv leda förundersökningen. Detta bör dock

endast ske i speciella fall. När så sker finns det inte något hinder mot att den högre åklagaren anlitar en annan åklagare som biträde vid genomförandet av förundersökningen.

2.6.3 Om åtal väcks efter överprövning

En högre åklagare som överprövningsvis beslutar att väcka åtal ska själv eller med hjälp av biträde vidta de åtgärder som beslutet bör föranleda.

Om en högre åklagare, med ändring av den underordnade åklagarens beslut att inte väcka åtal, beslutar att åtal ska väckas ska han eller hon även utforma och underteckna stämningsansökan. Detsamma gäller om den högre åklagaren ändrar en åklagares nedläggningsbeslut som meddelats så sent under utredningen att inga ytterligare förundersökningsåtgärder, utöver delgivning enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken, återstår att vidta. I dessa fall bör den högre åklagaren avsluta förundersökningen samt utforma och underteckna stämningsansökningen. Den högre åklagaren kan anlita en annan åklagare som biträde med att utföra delgivning enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken och/eller att expediera stämningsansökan till rätten. Om den högre åklagaren inte lämnar över ärendet till en åklagarkammare måste den högre åklagaren själv föra åklagarens talan vid domstolen. Den högre åklagaren kan då biträdas av en annan åklagare.

2.7 Underrättelse om beslut

De som är berörda ska underrättas om beslutet i prövningsärendet om det kan ske utan men för utredningen.

De som är berörda ska underrättas om utgången av prövningsärendet om det kan ske utan men för utredningen. Det kan ske genom att en kopia av beslutet sänds per post eller e-post till sökanden och andra berörda.

Beslutet i prövningsärendet ska alltid ställas till sökanden. Den instans där det ifrågasatta beslutet fattats ska alltid underrättas om beslutet. Om en högre åklagare ändrar motiveringen i ett ärende som ursprungligen har avgjorts av Polismyndigheten kan det finnas skäl för den högre åklagaren att även underrätta Polismyndigheten om beslutet.

Om den misstänkte/tilltalade begärt prövning och ändring av beslutet sker till nackdel för målsäganden ska målsäganden alltid underrättas om beslutet.

Om målsäganden begärt prövning och ändring av beslutet sker till nackdel för den misstänkte ska den misstänkte underrättas om beslutet under förutsättning att detta kan ske utan men för utredningen.

Om åtal väcks eller läggs ned ska den misstänkte/tilltalade underrättas.

2.8 Var och av vem ska ärendet handläggas efter att beslut ändrats?

Efter högre åklagares beslut att överprövningsvis ändra ett beslut ska ärendet normalt handläggas vid den åklagarkammare där det ursprungliga beslutet fattades.

Ändras en åklagares beslut av en högre åklagare bör den fortsätta handläggningen av ärendet normalt ske vid den åklagarkammare där det ursprungliga beslutet fattades. Den högre åklagaren lämnar i så fall över ärendet till åklagarkammaren. Det avgörs sedan vid åklagarkammaren vem vid kammaren som ska handlägga ärendet.

Endast undantagsvis ska samma åklagare fortsätta handläggningen av ärendet.

Som huvudregel ska den åklagare som fattat det ändrade beslutet inte fortsätta handläggningen av ärendet efter att det lämnats över till åklagarkammaren. Undantag får endast göras om det är uppenbart att åklagarens objektivitet och opartiskhet inte kan sättas ifråga. För att objektiviteten och opartiskheten inte ska kunna sättas ifråga krävs att den beslutande åklagaren ansluter sig till den högre åklagarens bedömning. I de fall den högre åklagaren anser att samma åklagare kan handlägga ärendet ska detta framgå av beslutet. I andra fall får den åklagare som fattat det ändrade beslutet inte fortsätta handläggningen.

Om det finns särskilda skäl kan ärendet lämnas över till en viss namngiven åklagare.

Om det finns särskilda skäl får den högre åklagaren besluta att lämna över ärendet till en viss namngiven åklagare. Ett sådant överlämnande kan vara aktuellt om starka skäl talar för att ärendet bör handläggas av en åklagare på chefsnivå eller en åklagare med särskild erfarenhet och kompetens. Det kan också vara aktuellt om ärendet inte bör handläggas av ett antal olika åklagare p.g.a. jäv eller liknande omständigheter. Innan den högre åklagaren beslutar om att lämna över ärendet till en viss namngiven åklagare ska synpunkter hämtas in från berörd åklagare och, om det inte är obehövligt, från dennes chef. Om den högre åklagaren lämnat över ärendet till en viss åklagare får denne inte sätta annan åklagare i sitt ställe utan den högre åklagarens medgivande. Detta hindrar dock inte att annan åklagare handlägger ärendet vid förhinder för den åklagare som ärendet har lämnats över till.

En åklagare kan inte bestämma vem hos Polismyndigheten som ska leda en förundersökning

Det följer av avsitt 2.6.2 *Om förundersökning inleds eller återupptas efter prövning* att ledningen av förundersökningen kan lämnas över till Polismyndigheten om en åklagare ändrar ett beslut av Polismyndigheten och i stället beslutar att inleda eller återuppta en förundersökning. Om ärendet lämnas över till Polismyndigheten kan en åklagare inte bestämma vilken polis som ska handlägga ärendet.

2.9 Åtterrapporing från en åklagarkammare

Åtterrapporing ska ske rörande ärenden som efter överprövning har lämnats över till en åklagarkammare.

När ett ärende efter ett ändringsbeslut av en högre åklagare har lämnats över till en åklagarkammare för fortsatt handläggning ska åklagarkammaren åtterrapporera

utgången i ärendet till prövningsinstansen. Det bör ske genom att en kopia av åklagarens avslutningsbeslut översänds, eller om åtal väcks, att en kopia av ansökan om stämning samt domen eller det slutliga beslutet i målet översänds till prövningsinstansen för kännedom. Den högre åklagaren ska i beslutet om överprövning påminna om kravet på återrapportering.

2.10 Klagomål och anmälningar mot åklagare

Det följer av 10 § andra stycket Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2012:2) om rättslig tillsyn att klagomål som har samband med en begäran om överprövning eller annan rättslig tillsyn vid Utvecklingscentrum rörande ett enskilt fall handläggs av högre åklagare vid Utvecklingscentrum och i ett sammanhang.

Anmälan om att åklagare har gjort sig skyldig till brott i tjänsten, vilken görs i samband med en begäran om överprövning, får handläggas av den högre åklagare som handlägger överprövningsärendet, om det är uppenbart att förundersökning inte ska inledas. Detta framgår av 8 § tredje stycket i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2014:16) om var ärenden om brott av vissa befattningshavare ska handläggas .

Riktlinjerna beslutades den 25 november 2013.

Avsnitt 2.5.6 ändrades den 29 september 2014 (ÅM-A 2014/1264).

Riktlinjerna har ändrats genom beslut den 16 december 2019 (ÅM2019-2119).